

A svájci Hôtel des ventes de Lausanne aukciósház 2018. áprilisi árverésén bukkant fel körülbelül negyven Barcsay Jenő (1900–1988) rajz, amelyek 1961 és 1968 között születtek, és nagyobb részük – összesen harmincöt – egy magyar műgyűjtő jóvoltából került vissza hazánkba. A Barcsay Jenő életének és művészetének kiuntetett időszakában, az 1960-as években készült kompakt rajzokat eddig sehol sem publikálták, létezésükre az éppen futó Barcsay 125 Jubileumi Emlék-év irányította rá a figyelmet. Jelenleg nem tudható, a tetemes mennyiségű rajz milyen okból került külföldre, azonban az biztos, hogy e művek egy része a Barcsay művészet-elméleti igazodásait és gondolatait összefoglaló *Forma és tér* című, 1966-ban megjelent könyvében is publikálásra került.

Barcsay művészetében a rajz nem csupán a festmény előkészítését szolgáló tanulmány vagy benyomásokat rögzítő vázlat; számára a rajz maga a gondolkodás, a látható világ lényegi megtapasztalásának eszköze és esszenciális strukturális kivonatolásának elsődleges módja, tulajdonképpen művészetének alapja. Saját megfogalmazásában: „[N]em könnyen festettem, először mindig rengeteget rajzoltam. Nagyon sokszor megoldottam a témát rajzban, és csak mikor már rajzban egészen megoldottam a képet, csak akkor mertem hozzáfogni a megfestéséhez.”

Azonban a rajzoláshoz való viszonya, rajzi felkészültségének és eszköztárának jellemzői korántsem voltak egyöntetűek hosszú munkássága alatt. Barcsay Jenő a magyarországi rajzpedagógia talán legnagyobb alakja, akinek nemzetközi viszonylatban is példaadó műve, a *Művészeti anatómia* (1953) nemcsak tanítási módszertanát összefoglaló tankönyv, hanem a rendszeralkotó festői szemlélet dokumentuma is, továbbá annak a könyvtírológiának az első darabja (1958-ban az *Ember és drapéria*, majd 1966-ban a *Forma és tér* követi), amelyben Barcsay Jenő évtizedes távlatban foglalja össze művészetelméletét és alkotói hitvallását. A reneszánsz traktátusok nemes hagyományához való igazodással a modern Mester saját rajzai és művei

SZÜKSÉGÜNK VAN EGYMÁSRA

Az újság megrendelhető a lapterjesztes@es.hu e-mail-címen.

FIZESSEN ELŐ

www.es.hu

SZABÓ NOÉMI:

A rajzoló Barcsay

segítségével ad kulcsot az ábrázolás és a képépítés gyakorlatához.

Barcsay számára a rajz már munkásságának kezdete óta alapvető fontosságú eszköz volt. Amikor 1929-ban Szentendrére érkezett, a várost körülvevő lankás dombok látványa, a földgyűrődéseinek tektonikája és Cézanne nyomán a látványban rejlő szerkezet előcsalogatásának lehetősége nyűgözte le őt. A struktúra iránt érdeklődő Barcsay maga is tisztában volt azzal, hogy „én nem vagyok kolorista, hanem elsősorban rajzos festő vagyok”, amelyet alátámasztanak korai, az 1930-as években készített tájképei és figurális kompozíciói is. Az erős kontúrok, szénnel húzott, abroncsszerű vonalak közé szorított színmezők valóban rajzos szemléletű festőt mutatnak. Az 1940-es évek elején azonban művészete bizonyos szempontból válságba jutott: az egyre vastagabban épített, grízes-sötét festékfelületek exp-

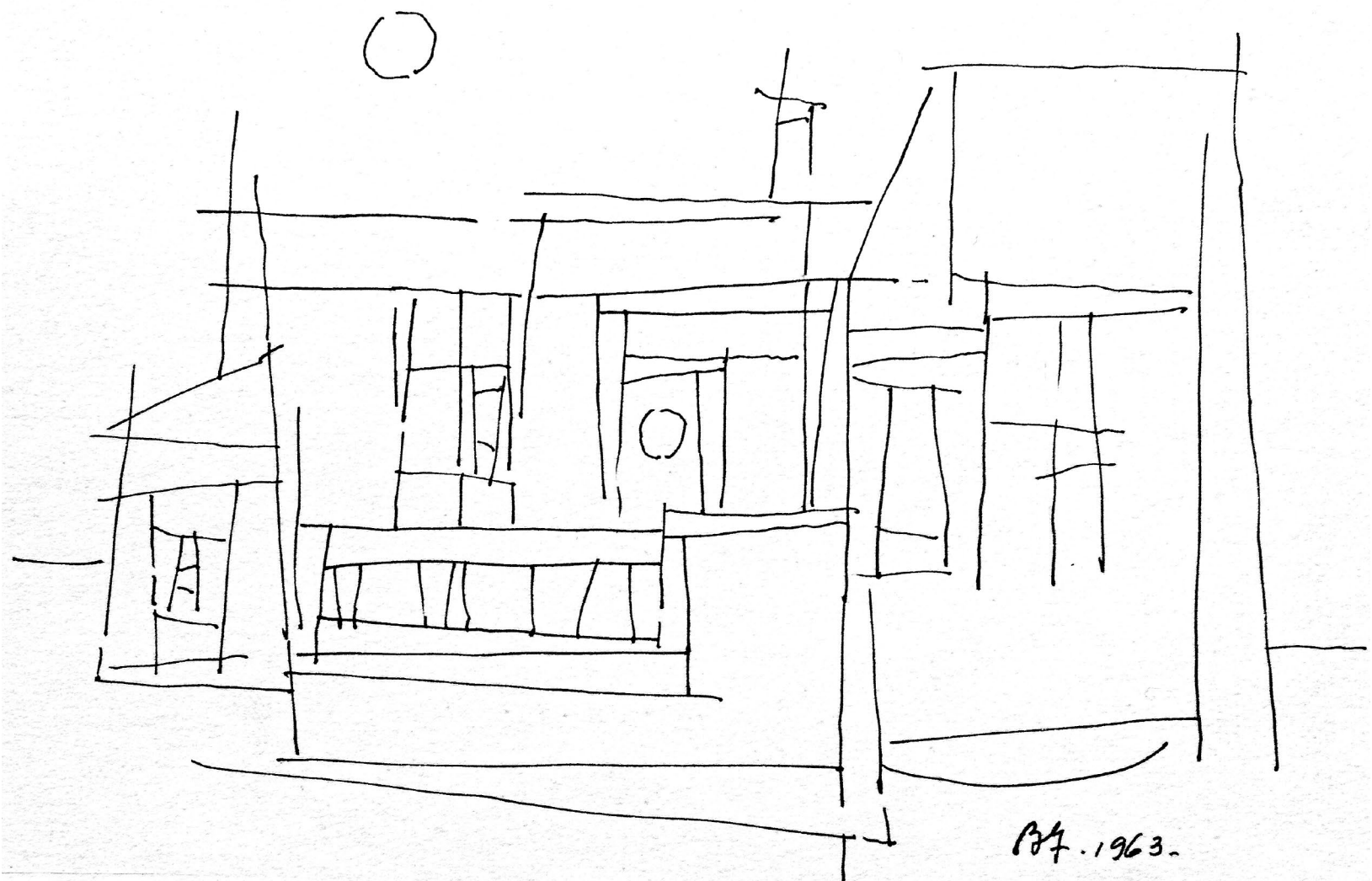
resszív drámaisága pont azt a szerkezetbe exponált szemléletet fedték el, amelyet olyannyira keresett a természet vizsgálatakor. Barcsay megemlíti emlékirataiban, hogy minden válságos időszakából a rajzolás lendítette ki. Ennek tanúbizonysága, hogy a háború után, az optimizmussal teli átmenet éveiben készült rajzain először bukkan fel a sík és a tér komplex ábrázolási problematikája. Azonban ahhoz, hogy rajzi tudatossága professzionálissá váljon, egy nem várt feladatnak kellett megfelelnie. Amikor 1945-ben kinevezték a Magyar Képzőművészeti Főiskola anatómia- és szemléletlászattan-tanárának, saját bevallása szerint is meg kellett tanulnia rajzolni. A legendák szerint kollégái is élcelődtek Barcsay hiányos rajztudásán, aki viszont állhatatos elszántsággal képezte magát, feltérképezve és el-sajátítva a nagy klasszikusok (Leonardo, Dürer, Székely Bertalan) rajzi tu-

dását: „Ekkor voltaképpen előlről kezdtem festésetemet. Négy évig készített rajzaim tömege erre szolgált.” Az emberi test teljes vertikumának megismerése és a pedagógiai praxis miatt kialakított rendszerezési képesség volt az a két készség, amelyek új távlatokat nyitottak Barcsay autonóm művészetében, így a „későn érő” művész végül a hatvanas évekre alakította ki egyéni vizuális formanyelvét. Barcsay ekkor, legsikeresebb évtizedének elején, 1961-ben kezdte el félig-meddig nonfiguratív, összegző rajzsorozát, amely alapját képezte az 1966-ban megjelent *Forma és tér* című könyvének.

Barcsay Svájból előkerült rajzsorozata tulajdonképpen rajzi munkássága fő művének tekinthető. Önmagában zárt, kristálytiszta rendszerbe szervezett vonalhálózatai úgy idézik meg a tájat, a várost, a figurát, egyáltalán a *jelenséget*, hogy az egyes, formailag redukált elemeket összefűzi, sajátos lüktetést és rit-

must adva nekik, míg végül a vonal által megidézett jel válik a főszereplővé. Barcsay fő törekvése már a kezdetektől, hogy szakítson a mimézissel és a perspektívával, ami helyett a sík visszahódítását és felvállalását tűzte ki célul, amely „látásunk és érzékelésünk határaként és egyben céljaként mutatkozik meg” (Csordás Zoltán). Barcsay rajzi „konstruktivizmusa” már-már morális indíttatású, éppen ezért nem vált, válhatott soha konstruktív művésszé. A *Forma és tér* kötet rajzai esetében is többször fontos elemként említi a rajzolt vonal emberi aspektusát: „Egyszerűen felépített formák mértani ütemét sajátos hatásúvá teszi az, hogy a rajzoló keze nem vonalzó, s ezért vonalai meg-megremegnek, a tiszta egyenesek helyett csak jelzik az egyenes vonalat. Ez a geometriának és az embernek olyan ötvö-zete, amely újra és újra rajzolásra kész-tet.” Barcsay művészetének ezen szubjektív vonatkozásai teszik életművét, munkásságát, festményeit, rajzait és pedagógusi pályáját is mélyen emberivé, pozitív értelemben esendővé, ezáltal pedig példaképpé és etikai mércévé.

(*Tökéletes egyensúly. A Barcsay Jenő életmű-ve új megvilágításban című kiállítás a Magyar Képzőművészeti Egyetemen 2025. július 17. és szeptember 21. között látogatható. Számunk képeit a kiállítás anyagából válogattuk.*)

Barcsay Jenő rajza, ©Antal–Lusztig-gyűjtemény

LE VIRÁG MAI LAN:

És te miben hiszel?

összefügg a társadalmi osztályukkal. A szoborhoz felhasznált körösi iszap, a gyári munkaruha, a halászháló és a szemét groteszk őszinteséggel mutatják meg ennek a nyers valóságnak számos rétegét és következményét, miközben nem szűnnek meg Uroborosz alakjának az alkotóelemei lenni. Vagy Vékony Dorottya növényportréi, amelyek fényjátékukkal duplazzák meg látványukat, és mégis, tagadhatatlan esztétikájuk mellett is – vagy talán pont hogy azzal rásegítve – világítanak rá az emberi beavatkozás veszé-

lyes mértéktelenségére és az autoriter új rend teremtésének felelősségére. Ezt ellensúlyozza valamelyest Vető Orsolya Lia színesen burjánzó vászonrétegeinek kórusa, amely a konstrukció maximumának határán, a dinamikus hullámok absztrakciójával tér vis-sza egy ősi természetességhez, ahogy mikrobiológiai struktúrák asszociációival alkot valami statikusát, és mégis igazán élő és mozgó.

Mindekőzben Gáldi Vinkó Andi a gyermekei jövőjének alapvető egzisztenciális bizonytalanságával kapcsola-

tos dilemmáit mutatja be egy játékos diskurzuson keresztül, hiszen a forma könnyedsége nem tompítja, inkább mélyebben megérteti az üzenet komolyságát, mint ahogy a gyermeki érzékelés mássága sem akadályozza meg a most felnövő generációt az őket fenyegető veszélyek megértésében. Persze ha továbbállunk, akaratlanul újra szembesülünk vele, hogy a család nem csak biztonságos és támogató partnere kapcsolatokból állhat, sőt. Czene Márta alkotása a generációkon átívelő női sorsok krónikáját mutatja be,

Tárlat

azoknak csakúgy veszteségeit és küzdelmeit, mint törékeny eszményeit.

Az emlékezetben utazást pedig Marosi Panni képei és azok egészen apró részletei is megállíthatatlanul indítják el – a pszichedelikus tájak izgalmasan idegenek, ahogy megbontják világunk szabályait, és mégis zavarba ejtően ismerősek. Jártam már itt? Ittam már ebből a bögréből? Azt hiszem, hogy igen, és még csak nem is álmomban, hanem az emlékeimben, hiszen mind a helyek, mind a tárgyak esszenciája felülkerekedik a látottak elszakadásán a realitástól. Teljesen máshogy, és mégis kicsit hasonlóan avat be Pintér Dia képzeletbeli falvának mágikus realizmusa ebbe az apró, fiktív közösségbe. A korokon (és valóságokon) átívelő, mélyen emberi dilemma ösztön és kegyelem között ugyanolyan érvényes itt és most, mint ahogy civilizációnk hajnalán is, amelynek formanyelvéhez a képek is vissza-visszanyúlnak.

Ezt a kiállítást nem elfogyasztani, hanem értelmezni és érezni kell, megkérdőjelezni saját létünket és világunkat, vagy, ahogy a kiválasztott művészek is tették, átgondolni, amiben hishetünk. És talán ha ezt a munkát elvégeztük, többet fogunk tudni nemcsak magunkról, de az utakról is, amelyekre rá kell lépünk.

(Az Esterházy Art Award 2025 díjra jelölt pályaművek szeptember 14-ig láthatóak a Ludwig Múzeumban.)

A SZAVAK TETTEK

Arisztotelész: Metafizika
Arisztotelész: Nikomakhoszi etika
Primavesi – Rapp: Arisztotelész
Rousseau: Önéletrajzi írások I.
Rousseau: Önéletrajzi írások II.
Rousseau: Politikafilozófiai írások
Geary: A nemzetek mítosza

1061 Bp., Anker köz 1-3.
bejárat a Király utca felől
Tel.: 06 1 267 6258
atlkonyv@t-online.hu
www.atlantiszkiado.hu
facebook.com/atlantiszkonyvsziget

ATLANTISZ KÖNYVKIADÓ – ATLANTISZ KÖNYVSZIGET